

בעניני אלול (תש"ס) - שיעור 357

I. אם צריך לעשות פרוזבול ערב שנת השמיטה בכדי שיוכל לתבוע חובו לאחר כך

(א) **מקור הענין - עיין בדברים (ט"ו - ה) ובגיטין (ל"ו)** דכשני שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת הקרקע שהיא רק בא"י ואחת שמיטת כספים שהיא נוהגת בכל מקום ושהיא חובת הגוף דעת הרמב"ם דשמיטת הקרקע גם בזמנינו היא מן התורה (שמיטה ד) אמנם דעת הירושלמי ורוב הפוסקים דהיא רק מדרבנן אמנם שמיטת כספים היא מן התורה אפילו בזמנינו (רמב"ן ועיטור) ודעת רוב הפוסקים היא מדרבנן לזכר בעלמא (רש"י ר"ת ור"י) וי"א דרק במקומות הקרובים לא"י תיקנו וי"א דשמיטת כספים אינה נוהגת בזמנינו דומה ליובל (הרז"ה והראש"ד) וכ"כ הרמ"א (ח"מ ס"ז - י"ח) ועיין באג"מ (ח"מ ז - ט"ו) ובשו"ת יחיה דעת (ד - ס"ז) ובחלקת יעקב (ג - קמ"ג)

(ב) **כתיבת פרוזבול - תקנת הלל הזקן** היתה שאף אם לא ימסור שטרותיו לבית דין ורק שהמלוה יאמר מוסרני לכם פלוני ופלוני ופלוני הדיינים וכותבים הפרוזבול (דהיינו תקנה) לא קרינן "לא יגוש" וככבר גבוי בית דין ותיקנו מפני שראו שנמנעו העם מלהלות זה לזה מדאגתם שלא נשמטו שביעית ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל... (שו"ת יחיה דעת ד - ס"ז) והפרוזבול מועיל לעוקר דין תורה משום שב ואל תעשה (כתקיעת שופר בשבת) או משום הפקר בית דין הפקר אם שמיטת כספים דרבנן

(ג) **כתיבת הפרוזבול סוף שנת שישיית או שביעית - עיין בהרא"ש** (גיטין פרק ד י"ח - כ) שהביא התוספתא דאע"פ שהשביעית אינה משמטת אלא בסופה מ"מ הלאו דלא יגוש את רעהו נוהג בשנת השביעית וכן דעת העיטור ורכינו ירוחם והטור וכ"כ רבי אברהם בן עזרא (זכריס ט"ו - ה) וכן דעת הרשב"ץ וכן פסק הגר"ז (הלכות הלואה סימן ל"ו) ועיין בספר שמיטה כהלכתה (דף ק"ח) שצריך לכתוב ב' פעמים פרוזבול בסוף שישיית ושביעית ועוד לדעת הגר"א (ח"מ ס"ז) יש לצרף שיטת רש"י (ט"ז ט) ששנת השמיטה קודמת שנה מהחשבון שלנו אמנם לענין עיקר חובת שמיטת קרקע אין לחוש לכך

(ד) **איברא עיין בקרבן נתנאל** על הרא"ש שהביא הרמב"ן דכותבין פרוזבול רק בסוף השביעית ולכאורה היא גמרא מפורשת (ערכין כ"ח:) כנגד הרא"ש דהשביעית אינה משמטת אלא בסופה שנאמר מקץ שבע שנים תעשה שמיטה אמנם יש לתרץ דמקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וזה בסוף השנה השישית ועיין באג"מ (ח"מ ז - ט"ו) ושם כתב דאנו פסקינן כהראב"ד וכהרמ"א וסעייתם דאין נוהגין שמיטת כספים בזמנינו כלל והיא רק מדת חסידות שנהגו לכתוב במדינת ליטא וכ"כ הערוך השלחן (ח"מ ס"ז - י) דבלא תקנת פרוזבול לא היו מתקנים עצם השמיטת כספים שיביא לעבור על הלאו דלא יגוש ועל הלאו דבליעל ומ"מ בחודש אלול אפשר דיש ענין להחמיר כמו שמחמירים בכמה חומרות (ד"ע) והמקל לא הפסיד

II. הערות בעניני פרוזבול

- (א) **מלוה ששכח לעשות פרוזבול** אם רשאי לכופף ללוה לשלם עיין באג"מ (ע"ט) דמצוה על הלוה להחזירו וכשלא יחזיר הוא עובר על דעת חכמים ונקרא עול וזה אפילו להסוברים דהשמיטת כספים היא מדאורייתא
- (ב) **המנהג בזמנינו** בכמה מקומות לגבות חובות אחר שביעית בלא פרוזבול דהוי כאילו התנו כן מפורש שלא ישמיט בשביעית ערוך השלחן (ח"מ ס"ז)
- (ג) **מי שחייב לקופת הצדקה** או לגמילות חסדים חייב לשלם חובו גם לאחר שנת השמיטה דכאילו נמסרו שטרות החוב לבית דין אולם מנהלי בנקים חייבים לעשות פרוזבול (יחזוה דעת ז' - ס"ד)
- (ד) **יש מחלוקת אם יכול לעשות שליח** ורובו המתירים
- (ה) **מותר לעשות פרוזבול בלילה** וגם אם מלוה קרובים לדיינים מותר שנחשב כקנין בעלמא שכשר בלילה ובקרובים

III. בדיקת תפילין באלול האם היא חובה או אינה אלא מנהג חסידות -

עיין בשו"ע (ל"ט - י) תפילין שהוחזקו בכשרות אינם צריכים בדיקה לעולם ואם אינו מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבוע מ"מ נכון לבדקן מפני שמתקלקלין מפני הזיעה וכ"כ הרמב"ם (תפילין ז' - י"ח) ועיין בירושלמי (עירובין י' - י"ח) אמנם המטה אפרים (תקפ"ח - י) ובקיצור שו"ע (קכ"ח - ג) כתבו שראוי להחמיר ולבדקן בימי אלול ועיין עוד בערוך השלחן (ל"ט - ו) דבזמנינו הדיו שלנו נקפצים מעל הקלף ולכן האידנא מדינא צריכים לבדוק אותם באיזה זמן ועיין בשו"ת יחזוה דעת (ה - מ"ט) דהיא רק מנהג חסידות להחמיר לבדקן בכל שנה בחודש אלול

IV. אם יש מקום להחומר להסתכל במראה שהתפלה של ראש באמצע -

עיין בשו"ת דברי חיים (ז' - ו) שהוא מעשה בורות ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (י"ז - ו) שהביא דברי האדמו"ר מסאטמאר דאילו היה איזה דעת מהם שיש צורך להסתכל במראה בשעת הנחת תפילין לצמצם המקום היו מתקנים כביהכ"נ מראה לצורך תפילין והעושה מנהג נגד כל גדולי ישראל בכל העולם כודאי מנהג בורות הוא ועיין שם שהביא מעשה בהרשב"ם שהיה שפל עינים ורצה לעלות בקרון ע"ש

לבות ההדפוס י"י לרפאלה שלימה להילז אל'עזר ליפא בן שרה לאה בתקב עאר חול' ישראל לאן